

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної, філологічної та економічної освіти**

Кафедра психології

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
щодо організації практичної підготовки
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія
за освітньо-професійною програмою «Психологія»**

УДК 378.147.091.33-027.22:159.9(072)
М 54

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри психології
(протокол № 1 від 24 серпня 2023 р.)

Рекомендовано вченою радою Донбаського державного педагогічного
університету (протокол № 2 від 19 жовтня 2023 р.)

М 54 Методичні вказівки щодо організації практичної підготовки здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053
Психологія за освітньо-професійною програмою «Психологія».
Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2023.57 с.

Укладачі: Свіденська Г.М., Погрібна А.О., Мелоян А.Е.

Рецензенти: – кандидат психологічних наук, доцент кафедри
психології ДДПУ Степаненко Л.В
– кандидат психологічних наук, доцент кафедри
психології Мелітопольського державного педагогічного
університету ім. Богдана Хмельницького Остополець І.Ю.

*Методичні вказівки щодо організації практичної підготовки здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія за
освітньо-професійною програмою «Психологія» спрямовані на допомогу
здобувачам-практикантам (денної та заочної форм навчання) у підготовці
та проходженні виробничої практики. Методичні вказівки містять
організаційні положення практичної підготовки, зміст, завдання та підсумки
результатів практики.*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	6
1. Загальні засади практичної підготовки.....	6
2. Бази для проведення практичної підготовки.....	7
3. Організація та керівництво практичної підготовки.....	8
4. Об'явки керівника практичної підготовки.....	10
5. Права та обов'язки здобувача-практиканта.....	13
6. Підведення підсумків практичної підготовки.....	14
ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА	16
МЕТОДИЧНІ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ	27
ДОДАТКИ	29

ВСТУП

Методичні вказівки щодо організації практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія за освітньо-професійною програмою «Психологія» розроблено у відповідності до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», «Положення про практичну підготовку здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Практика здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців і проводиться на оснащених відповідним чином базах закладів системи загальної та вищої освіти, у центрах практичної психології, психологічної служби, соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді, позашкільних навчальних закладах, дошкільних закладах, навчально-виховних комплексах, службах зайнятості, органах МВС, медичних закладах, установах та підприємствах різних форм власності, соціальних службах, організаціях, пов'язаних з розв'язанням проблем у галузі психології.

Суть вищої освіти полягає не тільки у теоретичній підготовці фахівців певної галузі, а й отриманні ними певних компетентностей (спеціальних та загальних), опануванні елементів дослідницької та практичної діяльності, набутті вмінь аналізувати процеси і явища, основ самоосвіти тощо. У зв'язку з цим на заклади вищої освіти покладається завдання формування наукового світогляду майбутніх фахівців та вміння використовувати свої знання на практиці. Вирішенню цих завдань сприяє психологічна практична підготовка, яка включена до освітньо-професійної програми Психологія.

Виробнича практика виступає визначальним компонентом особистісно-професійного становлення майбутнього фахівця психології. Виконання магістрами науково-дослідних завдань у період виробничої практики

ґрунтується на розумінні загальної логіки дослідницької роботи і застосуванні інструментарію, який прийнятий у сучасних наукових дослідженнях. Згідно навчального плану магістранти проходять практику у другий рік навчання. Для кожного здобувача кафедра призначає керівника з науковим ступенем доктора чи кандидата наук. Він одночасно є безпосереднім керівником кваліфікаційної роботи студента і дослідницька діяльність практиканта відповідає виконанню завдань кваліфікаційної роботи. Загальну організацію практики та контроль за її проведенням здійснює відповідальний викладач кафедри психології з керівником-методистом від університету

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Загальні засади практичної підготовки

У системі підготовки здобувача вищої освіти практична підготовка є складовою освітнього процесу, що забезпечує безперервність та послідовність формування вмінь і навичок та професійне становлення майбутніх фахівців.

Метою практичної підготовки є оволодіння здобувачем сучасними практичними методами та формами організації діяльності в галузі майбутньої професії, формування на ґрунті одержаних у процесі навчання теоретичних знань, професійних умінь та практичних навичок для прийняття самостійних рішень під час виконання конкретної роботи, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Основними завданнями практичної підготовки здобувачів є:

- забезпечення найбільш повного залучення здобувачів до моделювання соціально-психологічних процесів з метою ефективної організації практичної діяльності і знаходження нестандартних рішень у проблемних ситуаціях життєдіяльності людини;
- створення умов для творчого застосування знань і розвитку професійних умінь;
- надання допомоги в формуванні у здобувачів власної стратегії надання ефективної і різнобічної психологічної допомоги;
- активізація потреб майбутнього психолога в професійно-особистісному саморозвитку та самовдосконаленні;
- формування готовності демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у майбутній професійній діяльності;
- розвиток умінь і навичок щодо забезпечення психологічної діагностики, психопрофілактики та психологічної корекції засобами різних видів психологічної практики.

2. Бази для проведення практичної підготовки

Практична підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія проводиться на базі кращих закладів освіти, на підприємствах та в установах і організаціях міста, де створено належні умови, є достатнє навчально-методичне забезпечення. До керівництва практичною підготовкою на базах практики залучаються досвідчені керівники, які мають значний досвід роботи, найвищі кваліфікаційні категорії.

Зокрема, для здобувачів спеціальності 053 Психологія базами практичної підготовки виступають:

- заклади дошкільної освіти, заклади системи загальної та вищої освіти, навчально-виховні комплекси, позашкільні навчальні заклади;
- психологічні центри (міжнародні, державні, громадські та комерційні організації з надання психологічної допомоги);
- соціальні, ресурсні, реабілітаційні та кризові центри;
- психологічні служби, служби зайнятості;
- органи внутрішніх справ, служби з надзвичайних ситуацій;
- медичні заклади (поліклініки, наркодиспансери та т.п.);
- установи, підприємства різних форм власності, організації, пов'язані з розв'язанням проблем у галузі психології, які мають відповідне кадрове забезпечення.

Тривалість робочого дня здобувачів в період проходження практики складає 6 годин (36 годин на тиждень).

Із базами практичної підготовки ДДПУ своєчасно укладає договори, строк дії яких узгоджується договірними сторонами. Тривалість дії договорів може визначатися на період конкретного виду практичної підготовки або до 5 років. Договори є юридичною підставою для проведення практичної підготовки. Якщо в договорі на підготовку фахівця обумовлено місце проведення практичної підготовки, окремі угоди не укладаються.

Здобувачі можуть самостійно з дозволу керівників практичної підготовки підбирати для себе місце проходження практики і пропонувати його для використання.

3. Організація та керівництво практичної підготовки

Відповідно до навчальних планів всі здобувачі вищої освіти ДДПУ проходять виробничу практику.

Виробнича практична підготовка – це практика, що проводиться у виробничих умовах на базах практики (комунальних закладах, організаціях, установах) з метою закріплення та поглиблення знань, здобутих здобувачами під час вивчення певного циклу навчальних дисциплін, формування практичних умінь за освітньою програмою, а також передбачає напрацювання фактичного матеріалу для виконання навчально-дослідних завдань.

Обсяги практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія визначаються Стандартом вищої освіти, освітньою програмою «Психологія», а також Положенням про практичну підготовку здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Кредити для практичної підготовки виділяються з обов'язкової частини освітньої програми. Освітнім компонентам, які плануються в тижнях, до яких належить практика, встановлюються 1,5 кредити ЄКТС на тиждень, або 45 годин загального навчального навантаження здобувача.

Відповідальність за організацію практичної підготовки та контроль за її проведенням покладається на ректора ДДПУ. Навчально-методичне керівництво і виконання наскрізної та робочих програм практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія забезпечує кафедра психології. Загальну організацію практичної підготовки та контроль за її проведенням здійснює керівник практики, який підпорядкований першому проректору з науково-педагогічної роботи ДДПУ.

До керівництва практичної підготовки залучаються досвідчені викладачі кафедр, які беруть безпосередню участь в освітньому процесі, мають досвід практичної діяльності у відповідній галузі.

Допуск до практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія визначається відповідним наказом по університету, згідно з ним здобувачі розподіляються по базах практики під керівництвом групових методистів.

Практична підготовка починається з установчої конференції, на якій повинні бути присутні: керівник з практичної підготовки факультету; керівник з практичної підготовки ДДПУ; групові методисти, провідні викладачі психології, здобувачі-практиканти.

На установчій конференції, яка проводиться в перший день або напередодні практичної підготовки, повинні бути присутні всі здобувачі-практиканти. Здобувачів знайомлять з метою, задачами, змістом роботи під час практичної підготовки, інструктивною і звітною документацією, з обов'язками здобувачів-практикантів, а також з вимогами щодо підведення підсумків практичної підготовки. Керівник з практичної підготовки факультету оголошує наказ по університету про терміни практичної підготовки, розподіл здобувачів по базах практики, призначення групових методистів та здійснює видачу супровідної документації.

В перший день практичної підготовки груповий методист супроводжує здобувачів-практикантів по базах практики, знайомить з адміністрацією установи, режимом її роботи, психологом-наставником та передає супровідну документацію. В подальшому групові методисти систематично відвідують здобувачів-практикантів з метою надання їм методичної допомоги та здійснення контролю за перебігом проходження практичної підготовки.

4. **Обов'язки керівника практичної підготовки**

Керівник з практичної підготовки ДДПУ:

- здійснює загальну організацію практичної підготовки та контроль за її проведенням;
- розробляє організаційні заходи, що забезпечують практичну підготовку здобувачів денної та заочної форм навчання;
- складає та узгоджує з деканами факультетів зведений графік проведення всіх видів практичної підготовки (на підставі затверджених навчальних планів);
- узгоджує з органами управління освіти міста перелік закладів освіти, спроможних і згодних виступити базами для проведення практики й укладає договори;
- бере участь в установчих та підсумкових конференціях з практичної підготовки;
- контролює наявність наскрізних програм практичної підготовки на відповідальних кафедрах; розподіл здобувачів по базах проходження практичної підготовки;
- контролює забезпечення належних умов праці й побуту здобувачів, проведення з ними цільових інструктажів з охорони праці та техніки безпеки на початку практичної підготовки, виконання здобувачами правил внутрішнього трудового розпорядку, організовує ведення таблицю відвідування здобувачами бази практичної підготовки;
- бере участь (вибірково) у складі комісії із захисту звітів за результатами проведення практичної підготовки;
- здійснює контроль за розрахунками та розподілом навантаження з усіх видів практичної підготовки, його виконанням викладачами відповідальних кафедр;
- подає першому проректору з науково-педагогічної роботи письмовий звіт про хід та результати проходження практичної підготовки у поточному навчальному році;

- складає щорічний наказ про закріплення практичної підготовки за кафедрами ДДПУ.

Керівник з практичної підготовки факультету призначається розпорядженням першого проректора з науково-педагогічної роботи за поданням керівника практичної підготовки ДДПУ та має такі обов'язки:

- разом із керівником з практичної підготовки ДДПУ підбирає бази практичної підготовки;
- організовує та проводить установчу та підсумкову конференції на факультеті;
- забезпечує проведення цільового інструктажу про порядок проходження практичної підготовки, з охорони праці та техніки безпеки, з обов'язковою фіксацією в журналах інструктажу;
- видає здобувачам необхідні документи: методичні рекомендації, програми, направлення (завірені печаткою факультету та підписом декана);
- повідомляє здобувачам про строки проходження практичної підготовки, систему звітності, склад методистів від відповідальних кафедр;
- готує проект наказу про розподіл здобувачів та подає його керівникові практичної підготовки ДДПУ;
- контролює роботу керівників груп, вибірково відвідує заходи, що проводять здобувачі;
- вживає заходи щодо усунення недоліків в організації практичної підготовки;
- складає звіт за підсумками практичної підготовки та подає його керівникові практичної підготовки ДДПУ;
- перевіряє правильність оформлення відомостей-характеристик здобувачів (наявність необхідних підписів, печатки, заповнення всіх розділів відомості) і здає їх керівникові практичної підготовки ДДПУ;

- контролює наявність у групових методистів табелів відвідування здобувачами баз практичної підготовки; своєчасне оформлення ними відомостей успішності.

Груповий методист призначається з числа викладачів кафедри психології та виконує такі функції:

- бере участь в установчій та підсумковій конференціях з практичної підготовки;
- проводить інструктивно-методичну роботу з адміністрацією, психологом-наставником організацій та установ, які виступають базами практичної підготовки;
- організує й направляє діяльність здобувачів-практикантів; затверджує індивідуальні плани, контролює їх виконання; надає здобувачам методичну допомогу в оволодінні методами дослідження вікових та індивідуальних особливостей людини, соціально-психологічних особливостей групи, методами організації та надання психологічної допомоги;
- забезпечує виконання програми практичної підготовки;
- аналізує звітну документацію здобувачів про роботу за час практичної підготовки;
- бере участь у роботі комісії під час заліку з практичної підготовки;
- виставляє підсумкову оцінку за практичну підготовку у відомість обліку успішності та залікову книжку здобувача;
- здобувачам, які проходять практичну підготовку за місцем майбутнього працевлаштування, призначає консультаційні дні (для проміжної звітності здобувача). Графік консультацій затверджується завідувачем кафедри та подається керівникові практичної підготовки ДДПУ;
- складає звіт за результатами практичної підготовки групи здобувачів та подає його керівникові факультету.

5. Права та обов'язки здобувача-практиканта

Під час проходження практичної підготовки здобувачі мають право:

- одержувати від керівників практичної підготовки консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- одержувати від керівників практичної підготовки необхідні навчально-методичні та інші матеріали;
- заявляти перед керівниками практичної підготовки особисті клопотання з приводу індивідуальних питань проходження практики;
- пройти інструктаж за усіма, необхідними для виконання програми практичної підготовки, правилами роботи та етики професійного спілкування;

Здобувачі, які повинні пройти практичну підготовку, зобов'язані:

- з'явитися на установчі збори, що проводяться керівниками практичної підготовки;
- ознайомитися з програмою практичної підготовки;
- особисто прибути на місце проходження практичної підготовки;
- пройти відповідні інструктажі та неухильно дотримуватися режиму роботи, техніки безпеки та правил санітарії, що діють на базах практичної підготовки;
- чітко та своєчасно виконувати вказівки керівників практичної підготовки від ДДПУ та закладу освіти або підприємства чи установи;
- виконати у повному обсязі програму практичної підготовки;
- вчасно підготувати усю необхідну звітну документацію практичної підготовки.

6. Підведення підсумків практичної підготовки

Після закінчення строків проходження практичної підготовки здобувачі звітують про її проходження та виконання програми.

У триденний термін після закінчення практичної підготовки здобувачі готують звітну документацію та після погодження з методистами подають її до захисту.

Загальна форма звітності здобувача за практичну підготовку – це подання письмового звіту за результатами практичної підготовки (з оцінкою безпосереднього керівництва від бази практики).

Звітна документація має містити відомості про виконання здобувачем усіх розділів програми практичної підготовки, мати протоколи психодіагностичного обстеження, плани (програми) психопрофілактичної та психокорекційної роботи, висновки та рекомендації тощо. Оформлюється звіт за вимогами, встановленими ДДПУ, згідно з програмами практичної підготовки здобувачів.

Захист звіту проводиться перед комісією, яка формується деканом факультету, затверджується розпорядженням та надається керівникові практичної підготовки ДДПУ на початку навчального року.

До складу комісії входять:

- завідувач кафедри психології або факультетський керівник;
- методисти кафедри психології.

Комісія приймає документи здобувачів протягом двох тижнів після закінчення практичної підготовки, за результатами вивчення яких та публічного захисту звітів виставляє оцінку, яка вноситься до відомості обліку успішності та в залікову книжку здобувача за підписом членів комісії.

Здобувачам випускних курсів, що навчаються за індивідуальним графіком, працюють за обраною спеціальністю не менше півроку, практична підготовка зараховується на основі наданої характеристики з оцінкою і довідки з місця роботи з обов'язковим зазначенням номера наказу, дати прийому на роботу та тижневого навантаження.

Здобувачу, який не виконав програму практичної підготовки без поважних причин, може бути надано право проходження практичної підготовки повторно при виконанні умов, визначених ДДПУ. Здобувач, котрий повторно отримав негативну оцінку з практичної підготовки в комісії, відраховується з ДДПУ.

Оцінка здобувача за практичну підготовку враховується стипендіальною комісією при призначенні стипендії разом з підсумковими оцінками за результатами екзаменаційної сесії.

Підсумки кожного виду практичної підготовки обговорюються на засіданнях кафедри психології, а загальні підсумки підводяться на засіданнях вченої ради факультету гуманітарної та економічної освіти та науково-методичній раді ДДПУ не менше одного разу протягом навчального року.

Опис практичної підготовки

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

Найменування показників	Спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів: 9 Змістових модулів: 3 Загальна кількість годин: 270 Тижнів - 6 Тижневих годин: 36	053 Психологія, другий (магістерський) рівень вищої освіти	Обов'язковий 3 семестр

Навчальна програма проходження практичної підготовки «Виробнича практика» складена відповідно до освітньо-професійної програми Психологія, спеціальності 053 Психологія.

Практика проводиться на денному та заочному відділеннях, третій семестр II курсу магістратури. Тривалість виробничої практики 6 тижнів.

Обов'язковою умовою проведення практичної підготовки здобувачів є наявність на базі практики досвідченого психолога. Можливими **базами** для проведення практики є найрізноманітніші заклади, установи та організації, де працює психолог-практик (школи, гімназії, ліцеї, коледжі, дошкільні дитячі установи, соціально-психологічні служби для молоді, державні та приватні підприємства, установи та фірми, медичні установи, телефони довіри тощо).

Діяльність психолога спрямована на створення умов для психологічного комфорту та безпечного існування особистості, що досягається реалізацією основних функцій професійної діяльності. Процес формування й удосконалення психологічних умінь і навичок безперервний і здійснюється впродовж навчання студента у закладі вищої освіти та протягом усього періоду професійної діяльності психолога.

Мета і задачі практичної підготовки

Мета психологічної практики: опанування магістрами сучасними методами наукових досліджень в різних галузях психології; формування у студентів на базі одержаних під час навчання знань професійних умінь і

навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної фахової діяльності в реальних виробничих умовах; виховання потреби постійного професійного й особистісного самовдосконалення, потреби здійснювати наукові дослідження та творчо застосовувати знання на практиці; формування у магістрів психологічного світогляду як певного типу життєвої філософії, позиції.

Завданням *виробничої* практики є продемонструвати знання з обраної теми та адекватних методів дослідження; сформувати вміння аналізувати теоретичний та емпіричний матеріал та письмово викладати свої думки; користуватися математико-статистичними методами опрацювання отриманих даних; оформляти роботу: текст, таблиці, малюнки, список літератури, додатки. Практика дає можливість виробити навички формулювати теоретичні та практичні завдання магістерської роботи та розв'язувати їх. практика спонукає магістрів до оволодіння досвідом з проведення наукових досліджень, спрямованих на одержання та використання нових знань для розв'язання професійних задач у науковій діяльності.

Основними завданнями практики є:

- виховання професійно значущих якостей особистості наукового дослідника;
- сформувати в здобувачів психологічну готовність до роботи психолога;
- поглибити теоретичні знання магістрів з фахових дисциплін і на основі індивідуальних завдань вивчення передового психологічного досвіду психологів-практиків, виробити особистий творчий підхід до психологічної діяльності;
- сформувати вміння проводити науково-дослідницьку роботу;
- ознайомлення з нормативним регулюванням науково-дослідницької діяльності в освітніх закладах різних рівнів акредитації, у центрах практичної психології, психологічної служби, соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді, позашкільних навчальних

зкладах, дошкільних закладах, навчально-виховних комплексах, службах зайнятості, органах МВС, медичних закладах, установах та підприємствах різних форм власності, соціальних службах, організаціях, пов'язаних з розв'язанням проблем у галузі психології.

- оволодіння магістрами методологією, методами та засобами наукової діяльності на практиці;
- набуття досвіду з організації та проведення експериментальної роботи за фахом;
- набуття досвіду психолого-педагогічного самоаналізу творчої діяльності дослідника.

Здобувач при проходженні виробничої практики повинний *опанувати* функції діяльності практичного психолога:

- проводити діагностичну роботу;
- надавати комплексний аналіз отриманих результатів;
- проводити психопрофілактичну роботу;
- проводити профорієнтаційну роботу

Здобувач-практикант повинен **знати**:

- основи вікової психології розвитку особистості;
- основні методи діагностики особистості та колективу;
- форми та методи інформування з профорієнтації;
- зміст основних функцій професійної діяльності психолога.

Здобувач освіти при проходженні виробничої практики має досягти таких *компетентностей*:

Загальні компетентності

ЗК 1 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4 Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 7 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальні компетентності:

- СК 1 Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
- СК 3 Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
- СК 4 Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
- СК 5 Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

Практика забезпечує:

- ПРН 2 Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.
- ПРН 4 Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
- ПРН 5 Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.
- ПРН 6 Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПРН 7 Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН 8 Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПРН 10 Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН 11 Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПРН 13 Знання шляхів та засобів психологічної допомоги, психологічних методів та технологій.

ПРН 14 Знання принципів організації та функціонування психологічної служби в освіті.

ПРН 15 Вміти розкривати сутність психічних явищ, аналізувати шляхи вирішення проблем в умовах суперечливих вимог дослідницько-професійної діяльності

Зміст практичної підготовки

Зміст *виробничої (наукової)* практики визначається завданнями, що їх мають виконати практиканти. Характер завдань забезпечує формування у студентів відповідно до основних кваліфікаційних вимог професійних вмінь та навичок дослідника.

Магістри 2 курсу проходять *виробничу* практику в установах та на підприємствах різної форми власності та виробничої спрямованості, що включає дослідницьку діяльність, яка пов'язана з підготовкою *кваліфікаційної роботи*:

- ознайомлення з напрямом роботи установи-базис практики, що пов'язаний з темою кваліфікаційної роботи;
- узгодження з керівництвом установи-базис практики програми емпіричного дослідження, експерименту тощо;

- здійснення за необхідності пілотажного дослідження та доопрацювання інструментарію дослідження;
- розроблення робочого плану емпіричного дослідження та узгодження його з керівництвом установи-бази практики;
- здійснення відповідно до робочого плану дослідницьких операцій емпіричного дослідження (експерименту);
- обробка зібраної інформації, інтерпретація та узагальнення отриманих в результаті обробки даних;
- представлення узагальнених даних у вигляді звіту з проведеного дослідження (текстова частина, графіки, діаграми, таблиці), а також зведених анкет, бланків відповідей психодіагностичних методик, протоколи обстежень, спостережень та ін.)
- підготовка в разі необхідності доповідей і виступів на методичних семінарах, наукових конференціях, а також підготовка до друку наукової статті;
- проведення профорієнтаційної роботи.

Під час проходження практики здобувачі-практиканти повинні суворо дотримуватися правил охорони праці та протипожежної безпеки. Кожен здобувач отримує індивідуальні завдання, які повинен вчасно та якісно виконати і оформити відповідно до вимог

Індивідуальні завдання здобувачам (етапи проходження практики)

I тижень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знайомство з адміністрацією закладу, психологом. 2. Ознайомлення з документацією психолога, його функціональними обов'язками, видами работ та основними методиками діагностичної, корекційної та психопрофілактичної роботи. 3. Складання індивідуального плану роботи (психодіагностичної, консультативної, психокорекційної та психопрофілактичної); 4. Розробку плану виконання та проведення: 	Перша консультація методиста
-----------------	---	------------------------------

	<p>– психодіагностичної роботи яка передбачає: вивчення психологічної проблеми.</p> <p>Вивчення та дослідження проблемних ситуацій передбачають використання не менш 3 різних психодіагностичних методик.</p>	
<p>II-V тиждень</p>	<p>– психодіагностична робота</p> <p>Самостійне проведення психодіагностичної роботи (відповідно до теми кваліфікаційної роботи): аналіз внутрішньогрупових процесів у колективі та проблемних психологічних ситуацій. Оформлюється в вигляді протоколів та презентацій діагностичного матеріалу</p> <p>– консультативна та психокорекційна робота:</p> <p>1) За результатами психодіагностичної роботи у малій групі та по кожній з ситуацій формується група, яка потребує консультативної або психокорекційної роботи (це може бути або увесь колектив, або 3-5 осіб), а також обираються одна-дві особи, які, на думку практиканта, найбільше потребують надання індивідуальної психологічної допомоги.</p> <p>2) Для цієї групи (одного-двох досліджуваних) скласти план 1 групової та 1-2 індивідуальних консультацій та програму подальшої корекційної роботи, яка передбачає не менше 3 занять. Провести 3 заняття та підготувати протоколи їх проведення. Перед проведенням занять обов'язково ознайомити з графіком їх проведення методистів практики та узгодити з ними терміни проведення.</p> <p>3) Студент оформлює документацію:</p> <p>План-конспект включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> – цілі, обґрунтування доцільної форми роботи з проблемою, складу осіб, які увійдуть до групи, а які будуть обрані для індивідуальної консультативної та корекційної роботи тощо; – методологічну основу; – повна розробка кожного заняття окремо з описанням мети, завдань, детальним описом дібраних вправ / технік (згідно вимог до цієї форми роботи практичного психолога). 	<p>Друга консультація методиста</p>

	<p>- просвітницька та психопрофілактична робота:</p> <p>1) Провести профілактичне заняття або заход з тем: «Шляхи самовдосконалення та особистісного росту», «Пошук внутрішніх резервів при подоланні кризових життєвих ситуацій» (тематика профілактичних заходів може варіюватися залежно від потреб бази практики) Надати план-конспект та аналіз проведених заходів.</p> <p>2) Провести профорієнтаційне заняття з теми: «Професія психолога – найкраща». План-конспект повинен бути завізований методистом, по результатах проведення – оформити довідку з середнього навчального закладу, де він був проведений (з підписом керівника та печаткою);</p> <p>3) Підготувати проект-презентацію про проходження практики з психології; надати допомогу базі практики у розширенні та вдосконаленні матеріально-технічної бази з психології; вивчити та узагальнити досвід роботи психолога бази практики.</p>	
VI тижень	<ol style="list-style-type: none"> 1. завершують оформлення звітної документації; 2. здають методисту звітні документи з практики; 3. беруть участь у підсумковій конференції з практики. 	Третя консультація методиста

Звітня документація

Звітна документація подається на кафедру не пізніше ніж через тиждень після закінчення проходження практики для перевірки керівникові від кафедри.

Усі матеріали поміщаються у картонну папку із зав'язками. На папку наклеюється титульна сторінка, взірць якої подано у Додатку.

1. Індивідуальний графік роботи практиканта на базі практики (підписаний керівником практики від бази практики і самим студентом).
2. Щоденник практики (ведеться в окремому зошиті або на аркушах А4 у друкованому варіанті; керівник від бази практики підписується за кожен день роботи студента-практиканта вкінці опису цього дня, а також на титульній сторінці щоденника).
3. Протоколи діагностичних досліджень.
4. Презентація методичного інструментарію.
5. План-конспект індивідуальних консультацій.
6. Плани-конспекти групових психокорекційних і психорозвивальних, профілактичних занять.
7. План-конспект проведення профорієнтаційної роботи.
8. Есе «Моя професія – психолог: Як я почуваюся у цьому просторі»
9. Характеристика на студента (за підписами керівника від бази практики – і керівника бази практики – директора чи начальника установи).
10. Презентація на визначену керівником від бази практики тему в електронному вигляді;

Звіт з діагностичної практики

1. Опис мети і завдань. Виконання плану практики. Чи були відхилення від індивідуального плану роботи і чому? Що зроблено поза планом? Особливості практики.

2. Опис використаних засобів і методик. Які основні завдання вирішувалися Вами у ході практики? Наскільки Вам вдалося їх вирішити? Які результати Ви одержали?
3. Опис об'єму виконаної роботи. Проаналізуйте проблеми, з якими Ви зіштовхнулися у ході практики.
4. Опис отриманих результатів. Що з побаченого, вивченого у ході практики на Вас найбільше справило враження і чому?
5. Чи одержали Ви задоволення від проведеної роботи?
6. Загальні висновки з практики, її доцільності.
7. Ваші побажання, пропозиції.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. – Психодіагностична робота.

– оцінювання: **24 – 40 балів**

1. Оформлення протоколів дослідження (3 методики) – **12– 20 балів**
2. Презентація методичного інструментарію – **12– 20 балів.**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. – Профілактична, психокорекційна та профорієнтаційна робота.

– оцінювання: **18– 30 балів**

3. План-конспект індивідуальних консультацій – **6-10 балів.**
4. Плани-конспекти групових психокорекційних і психорозвивальних занять – **6-10 балів.**
5. План-конспект проведення профорієнтаційної роботи – **6-10 балів.**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Організаційно-звітова робота.

– оцінювання: **18-30 балів.**

6. Індивідуальний графік роботи практиканта на базі практики (підписаний керівником практики від бази практики і самим студентом) – **5-8 балів.**

7. Щоденник практики (ведеться в окремому зошиті або на аркушах А4 у друкованому варіанті; керівник від бази практики підписується за кожен день роботи студента-практиканта вкінці опису цього дня, а також на титульній сторінці щоденника) – **5-8 балів**.
8. Есе «Моя професія – психолог: Як я почуваюся у цьому просторі» **3-6 балів**.
9. Презентація на визначену керівником від бази практики тему в електронному вигляді **5-8 балів**.
10. Характеристика на студента (за підписами керівника від бази практики – і керівника бази практики – директора або начальника установи).

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ ЗДОБУВАЧАМ

Модуль 1									Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3				
40		30			30				100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
20	20	10	10	10	8	8	6	8	
100									

Шкала оцінювання:

За 100-бальною шкалою	За державною (національною) шкалою
90 – 100 балів	відмінно
89 – 75 балів	добре
60 – 74 балів	задовільно
26 – 59 балів	незадовільно
0 – 25 балів	неприйнятно

МЕТОДИЧНІ ТА НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

1. Андрушко Я.С. Психокорекція: навч.-метод. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 212 с.
2. Виробнича практика студентів-психологів: навч.-метод. посібник / укладач: О.Г. Паркулаб. Івано-Франківськ: В-цтво «СІМІК», 2017. 80 с.
3. Гошовська Д.Т. Діагностична (виробнича) практика: методичні рекомендації для студентів факультету психології та соціології. Луцьк, 2020. 62 с.
4. Грубі Т.В. Практикум з соціальної психології. Кам'янець-Подільський, 2017. 170 с.
5. Дуткевич Т.В. Теорія і практика розвивально-корекційної роботи психолога. Київ: КНТ, 2021. 265 с.
6. Євсюков О. Ф., Ляшко І.А. Практикум з психології. Харків, 2020. 92 с.
7. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби / авт.-упор.: В.М. Горленко, В.Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І.І. Ткачук; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.
8. Зелінська Т.М., Михайлова І.В., Демерс А.Е. Практикум із соціальної психології. Київ: Каравела, 2019. 232 с.
9. Козлова О.А. Практикум з соціальної психології груп та групової взаємодії. Харків, 2017. 142 с.
10. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене, доповнене. Суми: Університетська книга, 2020. 304 с.
11. Луньов В.Є., Аймедов К.В., Корошніченко Д.М. Психодіагностичні моделі в практиці клінічного психолога. Одеса: ОНМедУ, Донецьк: «Східний видавничий дім», 2017. 300 с.
12. Мельничук І.Я., Близнюкова О.М. Психокорекція. Кіровоград, 2018. 140 с.

13. Методичні вказівки щодо організації практичної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія. Укладачі: Погрібна А.О., Свіденська Г.М., Степаненко Л.В. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2022.
14. Методичні рекомендації щодо забезпечення практичної роботи студентів з дисципліни «Основи психологічної практики (практична психологія)» за спеціальністю 053 Психологія / укл. Л.М. Цибух. Одеса. Університет Ушинського, 2020. 29 с.
15. Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Психологія» / укл. Г.Б. Гандзілевська, Є.А. Тимощук. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 40 с.
16. Молодушкіна І.В. На допомогу практичному психологу ЗДО. Харків: Видав. Група «Основа», 2020. 208 с.
17. Никоненко Ю. Основи психологічної просвіти та профілактики. Київ: КНТ, 2018. 192 с.
18. Подшивалкіна В.І., Дементьєва К.Г. Соціально-психологічний практикум. Київ: КНТ, 2019. 104 с.
19. Професійна практика здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за ОПП «Практична психологія»: Навч.- метод. посібник / укл.: М.М. Душкевич, О.С. Лісова, В.М. Радчук. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 125 с.
20. Турищева Л., Дорожко І., Малихіна О. Шкільний психолог в умовах НУШ. Професійний супровід початкової ланки освіти. Харків: Видав. Група «Основа», 2020. 144 с.
21. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика. Харків: НТУ «ХП», 2018. 246 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОЇ РОБОТИ

Загальна схема класифікації психодіагностичних методів (Р.С. Немов):

- методи на основі спостереження;
- опитувальні психодіагностичні методи;
- об'єктивні психодіагностичні методи, включаючи облік і аналіз поведінкових реакцій людини і продуктів його діяльності;
- експериментальні методи.

Спостереження як планомірне, цілеспрямоване сприйняття явища, результати якого в тій або іншій формі фіксуються спостерігачем. До нього пред'являється ряд вимог:

- обов'язкова наявність мети (що і заради чого буде спостерігатися);
- вибір способів спостереження, фіксація явищ, що спостерігаються;
- планомірне і систематичне проведення спостереження за визначеною схемою:
- перевірка результатів спостереження з погляду їхньої обґрунтованості і надійності.

Схема спостереження складається після попереднього вивчення об'єкта і предмета дослідження. У схемі важливо передбачити основні акти поведінки, можливі дії досліджуваного, його словесні реакції на ті або інші впливи. Способами фіксації результатів спостереження можуть бути: протокол, ділові записи, спеціальні таблиці. Для досягнення точності та об'єктивності спостереження використовують технічні засоби: фотоапарат, диктофон, відеокамеру.

Метод спостереження має ряд достоїнств перед іншими методами. Метод спостереження дозволяє фіксувати події в момент їх протікання, одержувати інформацію про дії індивідів поза залежністю від їхніх установок на „бажану”, „схвалювану поведінку”. Але разом з тим він не позбавлений і ряду недоліків, про які завжди варто пам'ятати. Серед недоліків методу спостереження можна відзначити вплив суб'єктивного фактора: особистісні особливості, установки, що передують досвіду, емоційний стан дослідника. Середовище спостереження також буває обмежене, і не усе можна вивчити даним методом; нарешті, спостереження вимагає значних витрат часу.

Методи психодіагностики через процедуру опитування. Вони засновані на допущенні того, що потрібні зведення можна одержати, аналізуючи письмові або усні відповіді досліджуваних на серію питань.

Є кілька різновидів цієї групи методів.

Письмове опитування дозволяє охопити велика кількість людей. Різновидом письмового опитування є анкета, запитальник. При цьому виді опитування не можна заздалегідь врахувати реакції досліджуваного на зміст питань і змінити них. Усне опитування засноване на безпосередній взаємодії дослідника й опитуваного (респондента). Різновиду усного опитування — бесіда, інтерв'ю. Якість відповідей респондента буде залежати від особистості того, хто веде опитування, і від того, хто відповідає, тобто від індивідуальних особливостей учасників усного опитування.

Бесіда – це метод одержання інформації на основі вербальної (словесної) комунікації. Це порівняно вільний діалог між що опитує (інтерв'юер) і опитуваним (респондент). Бесіда може бути не обмежена в часі і часом із працею укладається в спочатку задане русло. Інтерв'юер сам нав'язує темп і план бесіди, утримуючи неї в рамках обговорюваних проблем.

Інтерв'ю – правильність бесіди і характер питань у ньому задані жорстко. Дослідник задає питання, а досліджуваний — на них відповідає.

Головна умова успішного проведення бесіди або інтерв'ю — це створення дружньої атмосфери між учасниками діагностичного процесу. Бесіда й інтерв'ю жадає від психолога особливої гнучкості і чуйності, розвиненості умінь слухати й одночасно вести розмову в заданому руслі, розбиратися в емоційних станах співрозмовника, миттєво реагуючи на їхні зміни, фіксувати в пам'яті зовнішні прояви (жести, міміку, позу) внутрішніх станів, психіки респондента. У зв'язку з цим більш ошадливими в часі є опитувальники. За формою питань вони бувають закритими і відкрит, прям і непрямими. В усіх випадках, коли використовуються опитувальні методи, особливого значення набуває мистецтво ставити питання.

Вимоги до постановки питання:

1. Набір питань повинний бути логічно зв'язаний з основною проблемою дослідження і являти собою певним чином організовану послідовність.

2. Формулювання питання повинне відрізнятися ясністю і точністю, а текст питання повинний бути зрозумілий респондентові і відповідати його рівневі знань.

3. Зміст питання повинен націлюватися на щирі і правдиві відповіді респондента.

4. Варто уникати здвоєних питань.

5. Питання не повинні бути занадто довгі.

6. У питанні не повинне бути слів, що самі по собі можуть викликати позитивне або негативне відношення респондента.

Приклади відкритих, закритих, прямих і непрямих питань, призначених для діагностики тривожності:

1. Відкрите питання: „Розповісти що-небудь про ситуації, у яких Ви випробуєте підвищений стан тривоги”.

2. Закрите питання: „Чи часто Ви випробуєте стан тривоги? Виберіть і відзначте одну з пропонованих відповідей: „так”, „ні”, „іноді”, „не знаю”.

3. Пряме запитання: „Є чи у Вас така якість особистості, як тривожність?”

4. Непряме питання: «Чи виникає у Вас стан занепокоєння під час уроку (іспиту)?»

Одним зі способів установлення надійності і міцності використання опитувальних методів є повторне проведення опитування. Якщо результати двох обстежень майже ідентичні, то опитувальник надійний. Надійність інформації забезпечується також і розподілом питань на основні і контрольні. Функція контрольного питання – установити правдивість відповіді респондента на основне питання. Як контрольні питання найчастіше використовуються непрямі і відкриті питання. Наприклад, пряме запитання: «Твій улюблений шкільний предмет?» можна проконтролювати непрямим: «Якби у твоїй владі було складання розкладу уроків, тих скільки разів у тиждень ти б поставив кожний з досліджуваних предметів?»

До об'єктивних психодіагностичних методів відноситься метод контент-аналізу. Він передбачає аналіз результатів знакової діяльності досліджуваного. При цьому змістовному аналізові за задалегідь визначеною схемою піддаються письмові тексти випробуваного, його оригінальні добутки, листи й інші продукти діяльності. Основу процедури контент-аналізу складають два моменти:

1. Формулювання ключових концептуальних понять (категорій).

2. Систематична і надійна фіксація частоти й обсягу прояву виділених категорій в окремих елементах тексту і у всій його сукупності. Отримані дані піддаються статистичній обробці.

Експеримент. Особливістю експерименту як методу психодіагностики є те, що для оцінки якої-небудь властивості випробуваного ставиться і проводиться спеціальне психодіагностичне дослідження. Процедура експерименту містить у собі створення штучної ситуації, що стимулює напрямок досліджуваної якості у випробуваного, а також стандартну методику фіксування й оцінки ступеня розвиненості даної якості. У результаті організації і проведення психодіагностичного експерименту дослідник

одержує оцінки по цікавлячих його параметрах завдяки спеціальним образом організованому спостереженню за поведженням випробуваного в експериментальній ситуації.

При підготовці експериментального дослідження необхідно:

- визначити проблему, задачі і ціль експерименту;
- позначити тему, об'єкт і предмет дослідження;
- визначити час, місце і процедуру проведення (послідовність дій для реалізації програми, забезпечення потрібного настрою; складання тексту і форми інструкції, визначення характеру поведження експериментатора, спосіб контролю за випробуванням);
- вибрати засоби обробки даних.

Той самий метод може бути втілений через безліч методик. Більшість створених у психодіагностиці методик являє собою:

- бланкові методики (пропонується серія суджень, питань, на які випробуваний в усній або письмовій формі повинний дати відповідь);
- опитувальні методики (діагност задає питання й обробляє відповіді респондента на них);
- малюнкові методики (аналіз і інтерпретація малюнків).

Особливе місце серед психодіагностичних методик займають проєктивні, котрі можуть бути і бланковими, і малюнковими, і опитувальними.

Наступна група експериментальних методик – об'єктивно-маніпуляційна. У них задачі пропонують у формі реальних предметів, з якими необхідно щось зробити.

Значна роль у психодіагностиці належить тестам. Тест, на відміну від інших методів, припускає чітку процедуру обробки первинних даних, а також припускає деяка своєрідність їхньої наступної інтерпретації.

Необхідні операції при плануванні програм дослідження
(за Г.С.Абрамовою).

1. Визначити, на що обраний метод спрямований: на просту або інтегративну якість особистості: на дію, переживання або на зміст когнітивних процесів. Виходячи з цього, вибирається або методика, або батарея методик і тестів. Далі визначається тип методу: для вивчення дій і переживань найчастіше використовуються опитувальники, проєктивні або інші методи.

Треба також пам'ятати, що батарея тестів часто складається з декількох субтестів для вивчення різних аспектів однієї якої-небудь якості внутрішнього світу людини (наприклад, векслеровські шкали інтелекту). Однак набір тестів

може складатися з тестів, за допомогою яких досліджується вже трохи різних, взаємно не зв'язаних якостей внутрішнього світу (наприклад, 16-факторний опитувальник Кеттелла).

2. Вирішити питання про те, яким образом за допомогою обраного методу буде визначатися досліджувана властивість внутрішнього світу людини. Будь-яка методика являє собою матеріал, що організує ситуацію роботи з ним. Матеріал методики буде визначати способи дії досліджуваного, у яких буде виявлятися досліджувану якість. З цього погляду по психологічному механізмі породження відповідей методи можна класифікувати в такий спосіб:

- методи, що вимагають від суб'єкта лише вираження визначеного відношення (згода, чекання, заперечення);
- методи, що вимагають активності пам'яті (дидактичні тести, тести здібностей, аналітичні бесіди);
- методи, при яких робота залежить від практичного мислення;
- методи, що припускають пошук і встановлення складних зв'язків і відносин;
- методи, засновані на ідеї проекції стану обстежуваного на матеріал стимулів.

3. Основним питанням, яким необхідно вирішити, є все-таки питання про те, за допомогою чого ми будемо визначати, чи досліджує наш метод те, на що він спрямований.

4. Необхідно визначити, для якої мети метод створений: для постановки діагнозу, диференційованого діагнозу або ж для добору і розподілу кадрів. Ніж складніше ціль, для якої метод створений, тим він дошкульніше. Не слід забувати, що в методах, призначених для практичної діагностики, нерідко мають розроблені норми і зрозуміла інтерпретація результатів.

5. Треба з'ясувати, для якої популяції призначений метод. Вирішальне значення буде мати те, хто за допомогою цього методу буде обстежитися – діти або дорослі, призначений він для групового або індивідуального діагностування.

6. Є вимоги і вчасно проведення обстеження. Цей момент важливий, тому що час може бути чинником, що впливає на показники результативності обстежуваного. Час рішення задач, якість задач, вирішених на одиницю часу – важливий показник у ряді тестів.

7. Треба визначити і ступінь економичності методу – можливо, потрібні спеціальні посібники, місце для проведення обстеження, устаткування і т.п.

8. Тільки після рішення всіх цих питань, обмірковування зовнішніх передумов обстеження, можна підійти до власної побудови методу.

Особистісна діагностика

У структурі особистості можна виділити такі риси, що є системостворюючими. До них різні автори найчастіше відносять: мотивацію, самосвідомість, міжособистісні відносини.

Мотивація займає особливе місце і є основним поняттям, використовуваним для пояснення рушійних сил поведінки і діяльності людини. Серед різноманітних методик мотивації виділяють наступні:

Прямі методи – до них насамперед відносять анкети, у яких перелічуються різні по значимості для людини мотиви. Обстежуваний повинний вибрати з них найбільш значимі або розташувати них у порядку убутання.

Особистісні опитувальники для виміру мотивів – обстежувани повинні відповідати на вербальні стимули. «Список особистісних переваг» А. Едварса, що вимірює силу потреб; «Опитувальник для виміру афіліативної тенденції і чутливості до відкидання» А. Мехрабіана, який вимірює мотив прагнення до прийняття і мотив страху відкидання; «Опитувальник для виміру мотивації досягнення» А. Мехрабіана часто використовується при дослідженні пізнавальних компонентів мотивації досягнення.

В області психодіагностики самосвідомості використовують: стандартизовані самозвіти і самоописи; шкалу самостереження; дослідження рівня суб'єктивного контролю Б.Ф. Бажина. Е.А. Голинкіної та А.М. Еткінда.

Методика «намалюй людину» Махверера. Використовується для діагностики і дітей, і дорослих. Обстежуваному пропонується намалювати людини, потім – особа протилежної статі, заключний етап — опитування. К. Махверером складені спецпитання про намальовану людину. Маються дані, що загальні суб'єктивні оцінки більш валідні та надійні, ніж оцінки по окремих деталях малюнка.

16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла. Дає 16-шкальний профіль особистості школяра: екстраверсія, впевненість у собі, емоційна збудливість, незалежність, розсудливість, сумлінність, сміливість, практичність, оптимізм, самоконтроль, незворушність.

Методика непрямого виміру системи самооцінок (НВСС). Вимірює рівень особистісних окремих самооцінок, рівень самоприйняття, індивідуальні шкали самооцінювання.

Додаток Б

Зразок оформлення титульної сторінки звіту психокорекційної практики
в закладах освіти

Міністерство освіти і науки України
 Донбаський державний педагогічний університет
 Факультет гуманітарної, філологічної та економічної освіти
 Кафедра психології

ЗВІТ

про виконання програми виробничої практики

Магістра _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)
 групи _____ курсу _____ факультету _____

Спеціальність _____
 Кваліфікаційний рівень _____
 База практики _____
 (повна назва)

Керівник практики
 від бази

 (посада, прізвище, ініціали)
 Рекомендована оцінка

 “ ____ ” _____ 20__ р.

 (підпис)

Керівник практики
 практики від кафедри

 (посада, прізвище, ініціали)
 Звіт захищено на оцінку

 “ ____ ” _____ 200__ р.

 (підпис)

Слов'янськ –20__ р.

Додаток В

СХЕМА ЗАПОВНЕННЯ ЩОДЕННИКА МАГІСТРА-ПРАКТИКАНТА*1 сторінка:***Щоденник з психологічної практики
магістра-практиканта**

_____ курсу, групи ____, факультету гуманітарної, філологічної та економічної освіти

(прізвище, ім'я, по батькові)

2 сторінка:

Місце проходження практики (заклад, адреса)

Термін проходження практики _____

Психолог-наставник _____ (підпис) _____

Груповий керівник (методист) _____

**ПРОТОКОЛ
індивідуальної психологічної діагностики**

(ПІБ здобувача освіти)

Мета:

Обладнання:

Експериментатор:.

Досліджуваний:

Дата:

Хід роботи

Обробка результатів:

Висновки:

ПРОТОКОЛ
групової психологічної діагностики

(ПІБ здобувача освіти)

Мета:

Обладнання:

Експериментатор: Сморгунова Валерія Романівна.

Досліджуваний (характеристика вибірки: кількість, вік, гендерна характеристика тощо):

Дата:

Хід роботи

Обробка результатів:

Висновки:

Взірець оформлення протоколу дослідження

Протокол №1

Тема: Відчуття.

Мета: Дослідження абсолютного порогу шкірних просторових відчуттів за допомогою естезіометру шляхом мінімальних змін.

Обладнання: естезіометр, бланк відповідей, ручка, пов'язка на очі.

Експериментатор: Сморгунова Валерія Романівна.

Досліджуваний: Тихонова Валерія Валеріївна (жінка, 18 років).

Дата: 19.09.20

Хід роботи

Визначення показника нижнього абсолютного порогу чутливості здійснювалось за допомогою естезіометру. Дослідження містило 2 серії дослідів.

У першій серії експериментатор поступово (протягом 10 дослідів) збільшував відстань між ніжками естезіометру, торкаючись ними тильної сторони досліджуваного до того моменту, коли він відчує уперше два дотики.

У другій серії дослідів відстань між ніжками приладу поступово скорочувалась, починаючи від завідомо великого (30 мм) до тих пір, коли досліджуваний уперше відчував один дотик замість двох.

Абсолютна порогова величина шкірних просторових відчуттів визначалась за формулою:

$$E = \frac{(E_1 + E_2)}{2}, \text{ де}$$

E_1, E_2 - порогові показники у першій та другій серії дослідів.

Висновок формулювався на підставі порівнянь індивідуального показника із середньо-груповим.

Обробка результатів

Пред'явлений подразник	Показники досліджуваного	
	Збільшення відстані	Зменшення відстані
0	1	1

2	2	1
4	2	1
6	2	1
8	2	1
10	2	2
12	2	2
14	2	2
16	2	2
18	2	2
20	2	2
22	2	2
24	2	2
26	2	2
28	2	2
30	2	2

Величина нижнього абсолютного порогу визначалась за такою формулою:

$$E = \frac{(E_1 + E_2)}{2}$$

$$E = \frac{(2+8)}{2}$$

№	ПІБ	X _i
1	Яцуненко	14
2	Яценко	16
3	Ющенко	
4	Чугаєва	
5.	Анісімова	
M _x		

$$M_x = 5_{\text{мл}}$$

Висновок

У результаті проведення методики було виявлено, що у досліджуваного величина нижнього абсолютного порогу чутливості дорівнює 5 мм. Порівняно із середньо-груповим показником (M_E=13,2 мм), чутливість досліджуваного відрізнялася більшою силою. Тобто для того, щоб у досліджуваного виникли

помітні відчуття, потрібний подразник меншої сили.

Додаток Ж

План-конспект індивідуальних та групових психокорекційних і психорозвивальних занять.

(ПІБ здобувача освіти)

Мета (обґрунтування доцільної форми роботи з проблемою, складу осіб, які увійдуть до групи, а які будуть обрані для індивідуальної консультативної та корекційної роботи тощо):

Методологічну основу:

Обладнання:

Консультант:

Клієнт (характеристика вибірки: кількість, вік, гендерна характеристика тощо):

Дата:

Хід роботи

повна розробка кожного заняття окремо з описанням мети, завдань, детальним описом дібраних вправ / технік (згідно вимог до цієї форми роботи практичного психолога).

Висновки:

План-конспект проведення профорієнтаційної роботи

(ПІБ здобувача освіти)

Мета (обґрунтування доцільної форми роботи, складу осіб, які увійдуть до групи,):

Обладнання:

Доповідач:

Слухачі (характеристика вибірки: кількість, вік, гендерна характеристика тощо):

Дата:

Хід роботи

повна розробка заняття

Висновки:

**ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОМІСТЬ-ХАРАКТЕРИСТИКА**

**Здобувача-практиканта 2 курсу магістратури
факультету гуманітарної, філологічної та економічної освіти
освітня програма «Психологія»**

Здобувач _____ 2 курсу
магістратури факультету гуманітарної та економічної освіти

З _____ по _____ проходив виробничу практику

в _____

(організація, місто, область)

Практикант виконав наступну роботу:

1. Провів діагностичне дослідження _____

за допомогою таких методик _____

2. Склав програму та провів корекційну, консультативну та профілактичну роботу з _____

(контингент: кількість, стать, вік та ін.)

з метою _____

3. Провів профорієнтаційну роботу з _____

з використанням таких форм роботи _____

4. Загальний культурний, інтелектуальний, професійний рівень студента-практиканта _____

Оцінка за психологічну практику _____

Психолог-наставник _____

(прізвище, ініціали, підпис)

Директор закладу _____

(прізвище, ініціали, підпис)

Дата _____

Печатка закладу.

Підсумкова оцінка з психологічної практики з урахуванням якості представленої документації _____

Груповий методист _____

(прізвище, ініціали, підпис)

Дата _____

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПСИХОЛОГА

1. Відповідальність

1.1. Психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу.

1.2. Психологи зобов'язані всіляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.

1.3. Психологи повинні утримуватись від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканності особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

1.4. На психологів покладається відповідальність за надійність використовуваних методів та програмного забезпечення, валідність обробки даних досліджень, у тому числі і тих, які проводяться з використанням комп'ютерних технологій.

1.5. Психологи застосовують лише ті знання, якими вони володіють відповідно до своєї кваліфікації, повноважень і соціального статусу.

2. Компетентність

2.1. Психологи постійно поповнюють свої знання про нові наукові досягнення в галузі їхньої діяльності, беруться за розв'язання тільки тих завдань, які належать до сфери їх компетенції. У разі неспосильності завдання психологи передають його іншому досвідченому фахівцеві або допомагають людині, яка звернулася за підтримкою, налагодити контакт з професіоналами, що можуть надати адекватну допомогу.

2.2. Психологи не застосовують методів і процедур, не апробованих центральними органами Товариства психологів України. У тих випадках, коли психологічні методики лише проходять випробування (з дозволу контрольних

органів Товариства), психологи, проводячи експеримент з обмеженим контингентом досліджуваних, попереджають їх про застосування неперевіраних методів і технічних пристроїв або про свій недостатній рівень оволодіння ними.

2.3. Психолог публікує під своїм ім'ям лише ту працю, яка повністю виконана ним самим або містить істотний власний внесок; недопустима публікація з метою особистої, матеріальної вигоди недостатньо підготовлених праць, невалідизованих методик, а психолог не може виконувати практичної роботи, не маючи належної кваліфікації та досвіду.

2.4. Психолог прагне до адекватних знань про свої індивідуальні якості та особливості і визначення меж власних професійних можливостей. Особистісні психологічні проблеми (які негативно впливають на якість виконання обов'язків) можуть бути показником професійної непридатності і мають якомога швидше коригуватись та розв'язуватись психологом.

3. Захист інтересів клієнта

3.1. Психологи суворо додержуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях. Під час роботи з дітьми, пацієнтами з тяжкими психічними розладами (тобто в крайніх випадках) допускаються відхилення від принципу добровільності, але в межах законодавчих норм; обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співробітництво. Психологи утримуються від непотрібних лікувань клієнта.

3.2. Психологи, вступаючи у контакт з особами, для яких він є обов'язковопримусовим (наприклад, у разі проведення психологічної експертизи), не мають права змушувати клієнта повідомляти відомості поза його волею, не можуть вживати примусових заходів для одержання даних, крім випадків, коли така інформація сприятиме безпеці навколишніх або самого клієнта.

3.3. Психологи не беруть участі в діях, спрямованих проти свободи особи. Вони не мають права змушувати клієнта розповідати про свою життєву

філософію, політичні, релігійні чи етичні переконання, не повинні вимагати відмовитися від них.

3.4. Психологи беруть на себе професійну відповідальність за кваліфіковане обстеження, консультування, лікування. Вони домовляються про терміни завершення своєї діяльності або доцільність направлення клієнта до іншого компетентного спеціаліста. Відповідальність з психолога знімається, якщо він упевнився, що інший спеціаліст узяв відповідальність за клієнта на себе.

3.5. Психологи не мають матеріальних або особистих привілеїв, не можуть використовувати свої знання і становище, довірливе ставлення і залежність клієнта у власних корисливих інтересах. У тих випадках, коли послуги є платними, про фінансові умови домовляються заздалегідь; не встановлюється додаткова оплата за консультації і не береться плата з тих, кого психолог навчає або збирається екзаменувати. Якщо клієнт може отримати психологічну допомогу безкоштовно або меншим коштом в іншого фахівця, то психолог інформує про це клієнта.

3.6. Психолог уникає встановлення неофіційних взаємин з клієнтом, якщо це може стати на перешкоді проведенню діагностичної, консультаційної і корекційної роботи з ним. Між психологом і клієнтом не повинно бути статевої близькості у період, коли психолог несе відповідальність за нього.

3.7. Психолог має право вирішувати, на якому етапі консультування або лікування можна дати об'єктивний професійний висновок, а у випадках, коли він не може діти в інтересах клієнта, роз'яснює йому і батькам (опікунам, піклувальникам) реальний стан справ.

3.8. Висновок за результатами проведеного обстеження чи лікування робить сам психолог, він не може перекладати це на інших. Психолог повинен чітко і однозначно формулювати висновок, так щоб його можна було правильно зрозуміти і використати отримані дані на користь клієнта.

3.9. Психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває. У звіті

(висновку) психолога має міститися лише необхідна і водночас достатня, що відзначається цілковитою надійністю результатів, інформація для розв'язання поставленого завдання, вказуватися межі здійснюваних досліджень, характер виявлених симптомів – постійний чи тимчасовий.

3.10. Психолог у доступній формі повідомляє обстежуваному про поставлений діагноз і методи та засоби допомоги. При цьому він зобов'язаний обачливо і обережно висловлюватися щодо виявлених патологій у психічному стані клієнта. Психолог обов'язково попереджає про те, хто і для чого може використати ці дані; він не може приховувати від людини, які офіційні рішення можуть бути винесені на підставі висновку. Психолог уповноважений особисто запобігати некоректному і неетичному використанню результатів досліджень і повинен виконувати цей обов'язок незалежно від посадової субординації.

4. **Конфіденційність**

4.1. Психолог зобов'язаний додержуватися конфіденційності в усьому, що стосується взаємин з клієнтом, його особистого життя і життєвих обставин. Виняток становлять випадки, коли виявлені симптоми є небезпечними для клієнта та інших людей, і психолог зобов'язаний поінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу. Конфіденційності можна не додержуватись, якщо клієнт просить чи згоджується, аби в його інтересах інформацію було передано іншій особі.

4.2. Психолог не збирає додаткових відомостей про обстежуваного без його згоди і задовольняється лише тією інформацією, яка потрібна для виконання професійного завдання. Запис на магнітну стрічку і відеоплівку, фотографування і занесення інформації про клієнта до комп'ютерних банків даних здійснюються лише за згодою учасників.

4.3. Психолог зобов'язаний оберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностичної і корекційної роботи, додержуватись анонімності імені клієнта (наприклад, під час

навчання, в публікаціях). Для демонстрації і прослуховування будь-яких матеріалів потрібний письмовий дозвіл людини, за чією згодою вони були записані; на вимогу клієнта матеріали негайно знищуються.

4.4. Документація роботи психологів повинна вміщувати лише професійно необхідні матеріали. До цих матеріалів, пов'язаних з конфіденційним змістом діяльності психологів, має виключатися доступ сторонніх осіб. У тих же випадках, коли психологи звертаються за допомогою до інших фахівців, потрібно спеціально ознайомити їх з питаннями, що стосуються умов і терміну зберігання таких матеріалів, а також обмежень у використанні інформації про клієнта і попередити про міру відповідальності за недодержання конфіденційності.

4.5. Якщо психолог не в змозі надалі виконувати свої функції, він з'ясовує, чи потрібно зберігати матеріали (також і інформацію, занесену до комп'ютера). В разі потреби психолог повинен передати виконання покладених на нього функцій іншому фахівцеві.

4.6. Психолог інформує клієнтів про правила додержання конфіденційності. Смерть або зникнення обстежуваного не звільняє психолога від необхідності зберігати професійну таємницю.

4.7. Психолог не передає методичних матеріалів особам, які не уповноважені здійснювати психологічну діяльність; не розкриває суті і призначення конкретної методики (за винятком доступних роз'яснень правоохоронним і судовим органам).

5. Етичні правила психологічних досліджень

5.1. Планування психологічних досліджень передбачає дотримання таких умов: визначення об'єкта дослідження; чітке й однозначне формулювання його мети і завдань; встановлення контингенту обстежуваних; прогнозування можливостей використання одержаних результатів (наприклад, оцінювання перспективи професійної успішності, формування спільного колективу, психологічного втручання тощо). Психолог самостійно

вибирає методи роботи, керуючись при цьому вимогами максимальної ефективності та наукової обґрунтованості.

5.2. Психолог забезпечує цілковиту надійність результатів, відповідає за рішення, які приймають офіційні особи на основі його висновків та рекомендацій, запобігає можливим помилкам в діяльності непрофесіоналів, котрі допомагають у роботі, але не ознайомлені з вимогами, що стосуються обмежень у використанні інформації про досліджуваних. Психолог несе відповідальність за правильне і доступне роз'яснення непрофесіоналам суті застосовуваних психологічних методів, а також за можливі антигуманні наслідки. Щодо психолога використовується принцип, аналогічний принципу презумпції невинності у судочинстві. Вина психолога в порушенні Етичного кодексу повинна бути доведена Комісією з етики Товариства психологів України.

5.3. Психолог зводить до мінімуму ризик ненавмисного негативного впливу на тих, хто бере участь в експерименті. Коли очікується, що дослідження або лікування може викликати у клієнта психогенну реакцію, психолог повинен отримати дозвіл на проведення роботи з ним Комісії з етики. Якщо умови експерименту потребують необізнаності досліджуваних з його суттю і результатами, психолог має пересвідчитися в тому, що це не завдасть шкоди жодному з учасників досліджу. Такі відомості можуть бути розкриті після завершення експериментальної програми.

5.4. Психолог заздалегідь інформує клієнтів про право відмовитись від участі в дослідженні. Коли ж попри це вони дають згоду взяти участь у експерименті, психолог має переконатися в тому, що таке рішення прийняте незалежно від нього або інших осіб (наприклад, батьків, опікунів, піклувальників, які наполягають пройти обстеження).

6. Кваліфікована пропаганда психології

6.1. Психологи інформують науковців, учителів, лікарів, широку громадськість про свою галузь діяльності на основі об'єктивних, точних даних

таким чином, щоб не дискредитувати професію психолога і психологію як науковопрактичний комплекс.

6.2. Психолог не виступає з публічними заявами для реклами або самореклами. Вміщуючи у засобах масової інформації оголошення про надання психологічних послуг населенню, повідомляє лише своє ім'я, адресу, номер телефону, професійну кваліфікацію, науковий ступінь, галузь психології, години прийому. В рекламному проспекті не може йтися про суми гонорару, не даються гарантії, не перелічуються здобутки і успішні випадки лікування, консультування, експертизи. Оголошення мають містити інформацію про мету курсів, а не обіцянки стосовно досягнення специфічних результатів. Психолог повинен брати професійну участь у навчальних програмах для населення, однак він має право робити це лише за умови, якщо вони виключають сумнівні методи і неефективні процедури.

6.3. Поради психолога у засобах масової інформації мають подаватися в узагальненій формі, без посилань на конкретні факти і ситуації, щоб не допустити розголошення конфіденційної інформації. Усні виступи, друковані матеріали, аудіовізуальна та інші публікації, в яких наводяться з ілюстративною метою клінічні випадки, повинні виключати ідентифікування особи, групи чи організації. Методики публікуються лише у формі, яка дає змогу зберегти їх валідність та надійність.

7. Професійна кооперація

7.1. Психолог, ведучи професійну дискусію, не повинен дискредитувати колег або представників інших професій, які використовують ті самі або інші наукові методи, він має виявляти повагу до наукових шкіл і напрямків. Психолог цінує професійну компетентність, високу КУЛЬТУРУ та ерудицію, відповідальне ставлення до справи колег та представників інших професій. Якщо ж психолог виявить ненауковість чи неетичність у професійній діяльності колеги, він повинен сприяти виправленню ситуації. У разі неуспіху цих зусиль психолог може виступити з об'єктивною,

аргументованою критикою роботи колеги у психологічному співтоваристві. У тих же випадках, коли критика на адресу члена Товариства виявляється суб'єктивною, упередженою, він має право звернутися до Комісії з етики, висновок якої може використати для спростування несправедливих оцінок чи кришки.

7.2. Психолог не може застосувати маніпулятивні методи для здобуття прихильності і привернення на свій бік клієнтури, не повинен намагатися стати монополістом у своїй галузі. Про досягнуті результати в теоретичній і практичній психології він зобов'язаний інформувати психологічну громадськість, ділитися набутим під час своєї професійної діяльності досвідом.

7.3. Розв'язуючи конкретні завдання обстеження, консультування і лікування людей, психолог вирішує, чи може він використати знання, технічні й адміністративні можливості інших фахівців на благо клієнта та за згодою клієнта вступити в контакт з ними, зокрема особами, які лікують або лікували його раніше. Психолог бере відповідальність за клієнта, лише переконавшись, що той не має клієнтурних стосунків з іншими психологами.

7.4. Психолог забезпечує персонал адекватною інформацією про клієнтів, які користуються його послугами, передає у розпорядження колег тільки надійні й валідизовані психологічні методи, технічний інструментарій і відкриття. Всі професійні взаємовідносини будуються на основі Закону про авторські права.

7.5. У вирішенні спірних питань психолог керується положенням даного Етичного кодексу. Арбітром може бути Комісія з етики Товариства психологів України.

7.6. За порушення чинного законодавства, Статуту Товариства психологів та Етичного кодексу на психолога можуть бути накладені Комісією з етики такі стягнення: – попередження; – догана; – виключення з членів Товариства. У разі виявлення порушень психологами, які не є членами

Товариства, Комісія з етики звертається до інших громадських організацій чи державних установ з тим, щоб вони вжили необхідних заходів до винного.

7.7. Рішення Комісії з етики може бути скасоване Президією або з'їздом Товариства психологів.